

Ko se jim je to popolnoma posrečilo, šli so v Afriko, nad mesto Kartago. Poveljnik bil jim je mladi junak Scipijon, sin prejšnjega Scipijana. V tej sili poklicali so Kartaginci svojega Hanibala domov. S težkim srcem ločil se je Hanibal od Italije, v kateri se je toliko let slavno bojeval, ter šel svojemu rodnemu mestu na pomoč. Pri mestu Zama skusila sta se največja junaka tistega časa, Hanibal in Scipijon. Hanibal tu ni imel sreče. Njegova vojska je bila popolnoma uničena, Kartago izgubljeno.

Sklenil se je mir. Kartaginci so morali Rimljanom izročiti vse svoje vojne barke razen desetih, s katerimi so se v prihodnje branili zoper morske roparje. Morali so plačati 10.000 talentov (12.000.000 tolarjev), odstopiti Španijo, ter obljubiti, da se brez dovoljenja Rimljanov nikdar več vojskovali ne bodo.

Pa tudi po tem silnem ponižanji so se Rimljani še Kartazanov bali, kajti pod umnim Hanibalovim vodstvom si je mesto zopet opomoglo, ter začelo se razvijati in se krepčati. V veliko nesrečo Kartage pa je moral Hanibal na povelje Rimljanov domovino zapustiti. Bežal je v Azijo, kjer je do svoje smrti vladarja za vladarjem v nemal za vojsko z Rimljani.

Rimljani pa so iskali le uzroka, da bi mogli Kartago zavsem uničiti. Povoljen povod dal je neki afrikanski kralj (Masinisa iz Numidije). Zanašajoč se na rimsko prijateljstvo, vdrl je na Kartaginske pokrajine ter ropal, pobijal in razdiral. Vedel je, da se Kartaga brez dovoljenja Rima ne sme vojskovati. Hudo skušeni Kartazani so se v Rimu pritoževali zoper tega kralja, a vse zastonj. V tej sili sklenili so si sami pomagati. Poslali pa so takoj poslanca v Rim Rimljane odpuščanje prositi ter obljubiti, da bodo vse v vojski pridobljeno jim oddali. V zastavo tirjali so Rimljani tri sto najodličnejših Kartazanov, vse orožje in vojne priprave. Ko so Kartazani vse to storili, tirjali so Rimljani, da naj svoje mesto razrušijo, ter se kje v znotranji Afriki naselijo.

Ta zahteva privela je Kartazane do obupanja. Sklenili so: Rajši umreti, kakor zapustiti sveta tla mile domovine! Brez vojakov in brez orožja, so izdani Kartazani sklenili, da bodo do zadnje kaplje krvi branili drago rojstno mesto proti mogočnim sovražnikom. Noč in dan kovali so si orožje in utrjevali svoje mesto. Gospe darovale so svoj dragi kinč, da so iz njega orožje narejali; postrigle so si lasi, da so iz njih spletle tetive za loke.

Tri leta (146—149) zoprstavljali so se junaško Rimljanom, ter branili svoje rodno mesto. Slednjič pa so onemogli. Rimljani so mesto vzeli, ter je na vseh koncih zažgali. Poveljnik Kartazanov (Hásdрубal) šel je na čelu vseh svojih vojakov v rimski tabor milosti za mesto prositi, a ni je našel.

Sedemnajst dni in sedemnajst noči gorelo je nekdanj slavno in mogočno Kartago. Ves ganjen gledal je rimski poveljnik (Scipijon Afrikanski minov) strašen požar in premišljeval minljivost posvetne moči in slave.

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje. *)

Sv. Križ pri Kostanjevici.

Zemljepisni del.

V župljiški občini sv. Križa je jedina ljudska šola pri sv. Križi. Ta občina šteje 3032 duš. Tukajšnja šolska občina šteje ravno toliko ljudi; politična občina pa samo

*) Glej lanskega „Učit. Tov.“ na str. 379.1

2098 ljudi. Za šolo ugodne mladine je: dečkov 278, deklic 251, vkup 529, dolžne v šolo hoditi pa le vkup 300 — in šolo obiskajoče 206.

Bolj znameniti hribi so: Stari Grad, Gadova Peč in Božje. Ob meji šolske občine teče Krka; čez Dol, Šutno in sv. Križ pa teče pōtok Sušica, kateri se kakih 10 minut pod vasjo sv. Križa, proti severu, v Krko izliva. Stojecih vodā, ribnikov, podzemeljskih jezerov itd. nij v občini. Razen kmetovanja se ljudstvo tudi pečā z živinorejo, posebno pa z vinorejo. Šolska občina obsega 42 vasi, ki so: Avguštine, Brlog, Brvi, Brezje, Brezovica, Bušēa Vas, Črneča Vas, Črešnjevce, Dobrava, Dol, Frluga, Gradac, Grodinje, Hrastek, Izvir, Jablanca, Karlēe, Kolarica, sv. Križ, Mladje, Oštre, Pirešča Gorenja, Pirešča Doljena, Planina, Poštena Vas, Premagovce, Pristava, Prušna Vas, Savink, Selo Štihe, Slinovec, Slivje, Starigrad, Stojanski Vrh, Šutna, Trebelnik, Vrbje, Vrhovska Vas, Vrtača, Vinivrh, Znanovce, Žabjek. — Podružne cerkve so v naslednjih vash: Matere Božje v Bošēci Vasi, sv. Nikolaja na Gradcu, sv. Katarina na Frlugi, sv. Marije Magd. na Oštrcu in sv. Mohora in Fortunata v Črneči Vasi. — Do leta 1854. nij bilo nikakove šole pri sv. Križi; še le omenjenega leta bila je v pritlični sobici v kaplaniji ustanovljena šola za silo. Prvi učitelj jej je bil pokojni g. Anton Kaligar, oče zdanjega učitelja. Zdanje šolsko poslopje bilo je zidano l. 1860.

Zgodovinski del.

Župnija je bila l. 1248. ustanovljena; prvi župnik je bil Tomo; spadala je pod Kostanjeviški samostan, ki je tudi to župnino oskrbljeval s svojimi redovniki.

Velika Dolina in Jesenice.

Zemljepisni del.

Enorazredni šoli ste v Veliki Dolini in na Jesenicah. Vasi, ki spadajo pod šolsko občino v Dolini, štejejo 940 duš, a one pod Jesenice spadajoče pa 786; vsa župnina Velike Doline pa šteje 1853 ljudi. Dolina ima 127 otrok za vsakdanjo in 39 za nedeljsko šolo. Jesenice imajo 90 otrok za vsakdanjo in 30 za nedeljsko šolo. V Dolini je 126 in na Jesenicah 115 obiskajočih otrok.

Gora „Veliki Cirk“ raztega se od jugozahoda proti severovzhodu, zaraščena z gozdom, nekoliko pečinasta, proti jugu zelo strma, 1964 čv. Pogorje je vulkanično.

Pri Jesenicah so: Majhen hrib „Irgov dvor“ poleg Mokriškega gradu, proti Ribenci.

Dolina ima potok „Dolinski Jark“, izvira na Cirk, teče proti vzhodu skoz Malo Dolino poleg Mokric (na severozahodni strani), kjer globok jark dela pod gradom majhen ribnik (a celó neznamenit) in teče v Jeseniško občino.

Potok Bregana pride iz Hrvatskega, mejī Dolnsko občino proti Hrvatskeji.

Pri Jesenicah reka Sava mejī občino proti severu od Štajerske in Hrvatske.

„Dolinski Jark“ pride v občino pod Mokriškim gradom, in se na zahodnej strani Jesenic izliva v Savo.

„Bregana“ teče proti vzhodu, mejī Kranjsko od Hrvatskega in se na krajnem konci občine izliva v Savo. Ob deževji zelo narase in razdira bregove.

Dolina in Jesenice vkup merijo 4369 oralov, 614 □ sežnjevi, in sicer: Gozda 1691·306, vinogradov 978·052, njiv 1181·062, travnikov 376·058, pašnikov 143·136, vkup 43690·614 s.

Ljudstvo je revno. Dolina šteje: konj 29, volov 89, druge goveje živine 273, prašičev 101, vkup 492 glav. Jesenice: konj 35, volov 97, druge goveje živine 139, prašičev 297, vkup 568 glav. V Dolini zna brati in pisati 138, samo brati 43, nič 759 ljudi.

V Jesenici zna brati in pisati 209, samo brati 51, nič 526. Dolina ima 10 vasí in Jesenica ima 6 vasí.

Dolina: Brezje ima 183 ljudi, Velika Dolina 127, Mala Dolina 53, Gaj 48, Koritno 118, Laze 41, Perišče 19, Ponikve 129, Rajec 95, Veliki Čirnik 127.

Jesenice: Bregansko Selo ima 211 ljudi, Jesenice 169, Novavas 95, Obrežje 178, Gorenja Ribenca 86, Dolenja Ribenca 47.

Cerkev Matere božje (se zida) na Veliki Dolini, ta je župljánska cerkev.

Podružnice so: sv. Jakob na Ponikvi, sv. Križ na Velikem Čirniku, sv. Ane na Mokricah, sv. M. Magdalene na Jesenicah.

Grad Mokrice spada k Rajecu, last barona Henrik Gagern-a, popreje grofa Gustav Auersperga.

V prejšnjih stoletjih so imeli grad, pred katerim je vzdigljivi most in krasen park, razni plemenitaši; tudi več hrvatskih imen nahajamo tu.

Župljánska cerkev se zida. Župnija je bila tukaj l. 1788. ustanovljena.

Cerkev sv. Jakoba postavljena v priprostem romanskem slogu v 17. stoletji s pomočjo kmetske rodovine pl. Sušičev, koji so si plemstvo pridobili v turških vojskah. Zanimive lepote je pred glavnim uhodom predsvetišče ali „atrij“, obokan in obdan s kolonami in korintskimi stebriči. Cerkev z mirodvorom obdaje okrog 1½ metra visok kamenit tabor, kar vse skupaj holmec, na kojem stoji, kakor krona venča. Prelep je tukaj razgled na hrvatsko Posavje.

Cerkev sv. Križa in ona sv. M. Magdalene ste iste starosti in podobnega sloga, a brez vsakojake oplešave in znamenitosti. — Vsaka teh podružnic bi utegnila obsegati 300—400 ljudi.

Zanimivša je mala cerkvica sv. Ane na Mokricah s pristransko gospodsko galerijo in bogatimi štukaturnimi oplešavami po obokih. V 17. stoletji je morala služiti nekoliko časa protestantom, ki so iz Krškega tje zahajali, toda grajščakinja Barbara Erdödi dala jo je zopet katoliški službi posvetiti. V tej cerkvici je že od nekdanj vsako nedeljo in zapovedani praznik tiha sv. maša za gospodo in ljudstvo po dobroti visokorodnih posestnikov Auersperg - Gagern. *)

Prvi župnik, Bernard Pilpah, nastopil je službo po ustanovitvi župnije l. 1788. 1. okt.

Za njim jih je bilo več samo po 1 — 10 let. Najzanimivši za župnijo je gotovo l. 1874. umrlí Andrej Zajec po svoji 26letni vztrajnosti in skrbni pripravi za novo cerkev, za kojoj je jel nabirati kakor David, a ni se mu posrečilo, postaviti hram božji. Ako se zdanjemu župniku, g. Francu Brulec-u, ki je 14 let v tej fari, posreči blagi Zajcev namen pospešiti in k izpeljavi dovesti, dosežena bo njegova poglobitna namera že od nastopa njegove službe (l. 1878.) ter izpolnjena najiskrenejša želja.

Šola na Jesenicah: Ker je bila šola na Veliki Dolini prenapolnjena, so leta 1878. šolsko mladino delili in najeli šolsko poslopje na Jesenicah in s tem ustanovili novo enorazrednico. Poslopje je lastnina posestnikov Mokric in je silno staro. Prvi učitelj na tej šoli je bil v dan 2. avgusta nastavljen g. Bož. Valenta. Zdanji učitelj Vagaja je tretji na tej šoli.

Dobrotniki šole: Blaga rodovina Auersperg-Gagern, g. Franc Emil Hriber s soprogo; potem g. dr. Ig. Namovš s soprogo. Ti so šoli več učnih pomočkov podelili in mladino ob priliki kake slavnosti pogostili.

Šola v Velikej Dolini: l. 1855. prišel je poučevati g. župnik Martin Rant v cerkvenikovo hišo. L. 1856. prizidala se je k poprej omenjeni hiši šolska soba, v kateri

*) Grad Mokriški je bil v nevarnosti v uporú hrvatskih kmetov l. 1573. Takrat so bili uporniki že brod Jeseniški posestniku, graščaku Gregorijančiču, vzeli.

se še dan danes poučuje. L. 1857. bila je učiteljska služba začasno razpisana in imenovan je bil g. France Cetelj, kateri je tu poučeval od dné 7. grudna 1857. l. in do velikega travna 1865. l. Za njim prišel je g. Ivan Teršelič z Čateža, in g. Fr. Cetelj šel je na Čatež.

V dan 5. malega travna 1872. l. bila je bérnja odpravljena, in učitelj je dobival iz občinske blagajnice 400 gl. letne plače. V dan 1. listopada 1873. l. bila je tu učiteljska plača zvišana na 500 gl. — L. 1875. (2. prosinca) prišel je tu sem učitelj g. Anton Pavčič. Eno leto pozneje bila je ta služba zopet razpisana, in imenovan je bil učiteljem g. Teodor Valenta. L. 1878. je dobil tu službo g. Prim. Ušeničnik, in ko je šel ta v Šiško pri Ljubljani, je stopil tu v službo g. Ivan Hočevar.

Dobrotniki. Veliko imen bi morali imenovati, ako bi hoteli navesti vse dobnike, kateri so le malenkosti podelili n. pr.: zvezke, kamenčke itd. A gospod Nikolaj grof Auersperg iz Mokric bil je pravi oče mladini v tukajšnji šoli; njegova dela in njegovo ime so nepozabljiva. On je bil, kateri je napravil podlogo k zidanju šole v Veliki Dolini. Vsako leto je pridne šolarje obilno obdaroval z obleko, pisalnim orodjem, knjigami i. t. d.

Književnost.

— **Jezičnik.** Knjiga Slovénska v dobah XVI. XVII. veka. Spisal J. Marn. XXI. Leto. V Ljubljani, natisnil in založil Rudolf Milic. 1883. 8°. 68 str. Nekaj malo zvezkov te jako zanimljive razprave naše slovstvene zgodovine iz dveh tolikanj pomenljivih vekov je z lastnim predgovorom in razgledom posebej na prodaj v katoliški bukvarni á 60 kr., s križem-zavitkom po pošti 65 kr. Komur je slovenska književnost mar, naj ne zamudi, omisliti si to prekoristno knjižico!

— **Četrto berilo za ljudske in nadaljevalne šole.** Sestavil Peter Končnik. Na Dunaji 1883. l. v c. k. založbi šolskih knjig. Stane trdo vezano 60 kr. To berilo je ministerstvo za bogočastje in uk z ukazom s 26. nov. preteč. l. št. 21019 za rabo v ljudskih in napredovalnih šolah s slovenskim učnim jezikom odobrilo. Ta nova šolska knjiga nam je prav dobro došla.

— **Imenik šolskih knjig** v c. k. založbi na Dunaji ima zdaj te-le slovenske in slovensko-nemške knjige: Mali katekizem, 8 kr.; Krščanski nauk, 25 kr.; Mali katekizem v vprašanjih in odgovorih, 30 kr.; Veliki katekizem za ljudske šole, 30 kr.; Sveti listi, berila in evangelji za nedelje in praznike celega leta in vse dni sv. posta, 46 kr.; Zgodbe sv. pisma stare in nove zaveze. Za katoliške ljudske šole, 50 kr.; Začetnica in prvo berilo za ljudske šole 24 kr.; Drugo berilo in slovnica za slovenske ljudske šole, 35 kr.; Tretje berilo za ljudske šole, 40 kr.; Slovenska slovnica z naukom, kako se pišejo pisma in opravični sestavki, 34 kr.; Slovensko-nemški Abecednik, 22 kr.; Slovensko-nemška začetnica za ljudske šole, 20 kr.; Prva nemška slovnica za ljudske šole, 24 kr.; Druga nemška slovnica za slovenske ljudske šole, 36 kr.; Tretja nemška slovnica, 30 kr.; Prva računica za slovenske ljudske šole. Spisal dr. vitez Fr. Močnik, 8 kr.; Druga računica (ravno tako), 12 kr.; Tretja računica, 13 kr.; Četrta računica, 16 kr.; Peta računica za jedno-, dvo- in trirazredne ljudske šole, 20 kr.; Tablica zlogovanja (stenske table) 12 vkup, 1 gold. 40 kr.; Cearska pesem, 2 kr.

— **Národná biblioteka,** 6 snopič. Kranjska Óbelica. Na svetlo dal W. Kastelic. 5. bukvice. Za tisek priredil R. Perušek. V Novomestu 1883. l. Natisnil in založil J. Krajec. Ravno tako je užé tudi na svetlem Národne biblioteka 7 snopič. »Krvna osveta«. Iz spisov črkeskega častnika. Prosto predelal Fr. Mirovčkov. Stane snopič 15 kr.

— **Koledar in dnevnik** za l. 1884., lepo vezan 70 kr.; Žepni Koledar za l. 1884. 20 kr. Založil J. Krajec v Novomestu.

— **Revizija školskoga zakona** od 14. listopada 1874. Zagreb. Naklada hrv. ped. književnoga zbora 1883. Spisal Iv. Filipovič. Obsega utemeljene šolske uzore.